

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

За умов економічної кризи банки змушені підтримувати кредитні ставки на певному рівні, який був би прийнятний для клієнтів і приносить би прибуток. Кредитна ставка повинна бути достатньо низькою, аби позичальник не звернувся до іншого банку. Тому на висококонкурентних ринках кредитор швидше приймає ставку, ніж встановлює її. У результаті банківська маржа має тенденцію до скорочення. З огляду на сказане значна увага приділяється вибору методу ціноутворення за кредитом. У світовій банківській практиці застосовується кілька основних методів встановлення ставки за кредитом. Автор при розрахунках користувався методом «аналізу дохідності клієнта». Цей метод базується на врахуванні всіх взаємостосунків із конкретним клієнтом. Оцінюючи всі складові дохідності, особливо увагу приділяють розрахунку прибутковості тих видів операцій, які здійснюються клієнтом у цьому банку. Такий метод потребує точного обліку всіх доходів та витрат, пов'язаних із кожним клієнтом, і застосовується насамперед для кредитування великих компаній, які мають постійні та різноманітні зв'язки з банком. Визначення ціни кредиту за таким методом має на меті зниження кредитної ставки нижче від загальноприйнятого рівня для заохочення найвигідніших клієнтів. Таким чином, можна визначити суму прибутку яку одержить банк шляхом короткострокового інвестування (Змісяці) вільних коштів.

Дохідність кредитної операції визначається рівнем відсоткової ставки за даним кредитом, тривалістю періоду надання кредиту та прийнятою системою нарахування відсоткових платежів.

Для оцінювання прибутковості кредитів банк повинен мати ефективну систему обліку не лише доходів, а й витрат за кожним видом кредитів. На прибутковості кредитних операцій банку впливають як доходи та витрати, так і можливі збитки, що визначаються рівнем кредитного ризику за кожною позицією.

Висновки: Таким чином, можна стверджувати, що проблема моделювання та прогнозування банківських ресурсів є складною, багатоаспектною та досі не вирішеною. На заваді розв'язання поставленої проблеми — немало перешкоджаючих факторів і суперечностей. Водночас розробка економіко-математичного методу, який би дав змогу прогнозувати з певною ймовірністю динаміку банківських ресурсів, забезпечить менеджмент установи інструментарієм для прийняття рішень та ефективного впливу на банківські процеси.

Але детальний аналіз щомісячних значень залишків коштів на рахунках в комерційних банках (особливо малих) в умовах фінансової кризи, показав, що при моделюванні за інформаційну базу дослідження доцільно брати не щорічні показники, а фіксувати динаміку залишків кожен місяць протягом одного календарного року. Це дає змогу визначити більш оптимальні границі інтервальних оцінок прогнозних значень об'ємів депозитного портфелю.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Регіональні аспекти розвитку банківського сектору (на прикладі харківського регіону): Інформаційно-аналітичні матеріали/За загальною ред. д.е.н., проф., ак. АЕН України Васюренко О.В. – Х.:ХБІ УАБС НБУ, 2005. – 236с.
2. Айвазян С.А., Мхитарян В.С. Прикладная статистика и основы эконометрии. Учебник для вузов. [Текст] / С.А.Айвазян – М.: ЮНИТИ, 1998. – 1022с. ISBN 5-238-00013-8
3. Бережная Е.В., Березной В.И. Математические методы моделирования экономических систем: Учеб. пособие. [Текст] / Е.В.Бережная, В.И. Березной – М.: Финансы и статистика, 2001. – 368с. ISBN 978-5-279-02940-2
4. Бокс Дж., Дженкинс Г. Анализ временных рядов. Прогноз и управление. (Вып. 1, 2.) [Текст] Дж.Бокс, Г.Дженкинс / М.: Мир, 1972. 384с
5. Уотшем Т. Дж., Паррамоу К. Количественные методы в финансах: Учеб. пособие для вузов / Пер. с англ. под ред. М.Р. Ефимовой. [Текст] / Т.Дж.Уотшем, К.Паррамоу - М.: Финансы, ЮНИТИ, 1999. – 527с. ISBN 5-238-00036-7

РЕЗЮМЕ

Для забезпечення ефективної реалізації заходів щодо оптимізації ресурсної бази комерційних банків шляхом розміщення відповідної частини залишків у високодохідні активи з мінімальним ризиком для своєї ліквідності в статті наведено методику визначення оптимальних «горизонтів» обсягів тимчасово вільних коштів клієнтів, що надають банкам можливість ефективно здійснювати управління своєю ліквідністю.

Ключові слова: ресурсна база, комерційні банки, депозитний портфель, кредитні кошти, залучені кошти, моделювання, рахунки «до запитання».

РЕЗЮМЕ

Для обеспечения эффективной реализации методов оптимизации ресурсной базы коммерческих банков путём размещения части остатков в высокодоходные активы с минимальным риском для своей ликвидности в статье описана методика определения оптимальных «горизонтов» объёмов временно свободных денежных средств клиентов, которые предоставляют банкам возможность осуществлять управление своей ликвидностью.

Ключевые слова: ресурсная база, коммерческие банки, депозитный портфель, кредитные средства, привлечённые средства, моделирование, счета «до востребования».

SUMMARY

To ensure effective implementation of techniques to optimize the resource base of commercial banks through the placement of residues in high yield assets with minimal risk to their liquidity in the article describes a method of determining the optimal "horizon" amount of temporarily idle cash customers, which provide banks with the opportunity to manage their liquidity.

Keywords: resource base, commercial banks, deposit brief-case, credit facilities, attracted facilities, accounts «on demand».

ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Цибін О.С., асистент кафедри економічної теорії НПУ ім. М.П.Драгоманова

Домогосподарству як одному з провідних суб'єктів національної економіки належить надзвичайно важлива роль у системі економічних відносин. Задоволення потреб домогосподарства у матеріальних та нематеріальних благах є метою та основою виробництва. Попит домогосподарств формує вагомий складову сукупного попиту на кінцеві блага, що виробляються національними (та іноземними) товаровиробниками. В умовах ринку домогосподарства, як власники виробничих факторів, передають їх діловим одиницям (підприємствам), що на практиці реалізують їх ефективне поєднання. Частина доходу домогосподарств (що не використовується на поточне споживання), перетворюється на заощадження і за певних обставин може стати потужним джерелом інвестиційних ресурсів та економічного зростання країни. Отже, слід констатувати, що домогосподарство традиційно виконує в економіці три основні функції: споживання, постачання факторів виробництва та заощадження (що перетворюються на потенційні інвестиції). Така постановка проблеми й обумовлює актуальність теми дослідження. У ХХІ ст. тільки за рахунок ринкових механізмів неможливо досягти оптимального співвідношення: споживання – постачання факторів виробництва – заощадження. Провідну роль у цьому процесі відіграє держава. За рахунок заходів державного регулювання та дієспроможної політики доходів можна сподіватись на збільшення схильності населення до заощаджень та їх подальшого перетворення на інвестиції.

У західній економічній літературі теоретичною основою дослідження динаміки доходів (а відповідно, співвідношення між заощадженнями та потенційними інвестиціями) є роботи, присвячені теорії економічного зростання. Політику зростання доходів

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

домогосподарств Р.Барро та Х. Сала-і-Мартін розглядають як основу конвергенції економіки різних країн світу (тобто тих країн, де доходи населення перебувають на відносно однаковому рівні) [1; 2]. Для досягнення такого стану (стану загального добробуту), домогосподарство має вирішити ряд питань, зокрема, здійснити вибір щодо розподілу власного доходу. Домогосподарству необхідно розподілити наявні грошові доходи між різними благами, що задовольняють потреби всіх членів домогосподарств. Аналізу цього процесу присвятили свої роботи С. Дурлауф та Д. Куах [3]. На шляху споживчого вибору, домогосподарства потрапляють під вплив багатьох чинників (що мають як цінний, так і не цінний вимір), і які утворюють ризики та так звані «капкани бідності». Про небезпеку для національних економік потрапляння до них, свого часу попереджав О. Галор [4]. Новацією західної економічної науки слід визнати застосування «кластерного підходу» до аналізу регіонів (країн), рівень доходів населення у яких приблизно однаковий. Саме у таких регіонах (країнах), як вважають А. Бернар та С. Дурлауф, є реальні потенційні можливості для соціально – економічної конвергенції, об'єднання зусиль як у виробничій кооперації, так і в процесі використання заощаджень домогосподарств на потреби інвестування національного економічного зростання [5]. Використання такого підходу набуває практичного сенсу і для України. Зокрема, це стосується створення міждержавного транспортно-транзитного кластеру, використання його потенціалу в процесі стимулювання національного економічного зростання.

Проблематика досліджень специфіки формування доходів домогосподарств (з огляду на співвідношення: витрати – заощадження – потенційні інвестиції) останнього часу набуває актуальності і для українських дослідників. Так, аналізу впливу системи оподаткування на заощадження та споживання фізичних осіб (у тому числі впливу прямого оподаткування на ці процеси) присвячена робота В. Парнюк [6]. Динаміку змін соціально-трудових відносин в контексті політики доходів та з урахуванням впливу на ці процеси глобалізації дослідили О.А.Гришнова та А.С. Пасека [7] та інші вчені. Водночас, проблематика висвітлення впливу держави на формування доходів домогосподарств як інвестиційного джерела доходів в українській економічній літературі і досі комплексно не висвітлена, що і обумовлює написання даної статті.

Мета статті – дослідити вплив держави на формування доходів домогосподарств, що розглядаються як інвестиційне джерело розвитку економіки. Для досягнення такої мети у статті зроблено акцент на розв'язанні наступних завдань:

- дослідити роль домогосподарств у ринковій економіці як інституційного сектору, що бере участь у кругообігу ресурсів, товарів, доходів;
- визначити роль держави у формуванні співвідношення: мінімальна погодинна оплата праці, мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум;
- виявити динаміку номінальних та реальних доходів домогосподарств (та динаміку заробітної плати), виявити вплив їх співвідношення на рівень заощаджень як потенційних інвестиційних ресурсів;
- виявити сутність системи договірного регулювання оплати праці через тарифні угоди;
- оцінити роль антикризового державного регулювання політики доходів в Україні, у тому числі місце у цьому процесі проектів фінансування дорожнього будівництва.

Роль домогосподарств в ринковій економіці є надзвичайно важливою. По-перше, домогосподарства (та підприємства) беруть участь у кругообігу (товарів, ресурсів, доходів (коштів)) як самостійні суб'єкти господарювання. Власні ресурси домогосподарств (кількість яких є обмеженою) є предметом купівлі-продажу. Цей процес супроводжується урахуванням чітко визначених економічних інтересів всіх учасників кругообігу, без чого ринкова економіка перестане існувати. Координацією процесу кругообігу здійснюють ринкові механізми.

В умовах ринку домогосподарства та підприємства одночасно діють і як покупці і як продавці (товарів, послуг, ресурсів, капіталу). На ринку ресурсів домогосподарства пропонують, а підприємства формують попит на працю, землю, капітал та здатність до підприємництва. На ринку продуктів домогосподарства формують попит, а підприємства створюють пропозицію (товарів, послуг, ресурсів). Існує подвійний зв'язок домогосподарств та підприємств, що забезпечує узгодженість їх дій через ринок ресурсів (кругообіг продуктів, послуг, капіталів тощо). Попит домогосподарств залежить від їх доходів (отриманих, переважно, від продажу ресурсів). Попит же підприємств на ресурси (у тому числі і на ресурси, що продукують домогосподарства), залежить від виручки, отриманої від реалізації товарів та послуг. Отже, взаємодія між домогосподарствами та підприємствами повністю залежить від стабільного кругообігу та гармонійного функціонування ринкової економіки.

Формування доходів домогосподарств та їх кількісний вимір є похідною від рівня розвитку продуктивних сил та виробничих відносин. Традиційними видами доходів домогосподарств в ринковій економіці є рента, заробітна плата, соціальні виплати, позичковий процент, прибуток, дивіденди тощо.

Особливістю формування доходів домогосподарств в Україні (на відміну від розвинутих країн світу) є те, що доходи від власності – рента, позичковий процент, прибуток, дивіденди тощо у питомій вазі доходів домогосподарств займають незначне місце (не більше 20%). Все інше – це заробітна плата та соціальні виплати (соціальні трансферти, пенсії, фінансування пільг, субсидії тощо). Така структурна диспропорція у формуванні доходів домогосподарств пов'язана з відсутністю бази її формування – приватної власності на землю, наявністю прошарку середнього класу, що володіє потужною матеріальною базою (приватними будинками, особистими автомобілями, приміськими будинками та іншими об'єктами нерухомості тощо). Відповідно, відсутня і сформована система рентних відносин.

В Україні такий вид доходу як заробітна плата відіграє серед доходів домогосподарств провідну роль. Йдеться про дохід (винагороду), яку власник робочої сили одержує за свою працю, (або ціну, яку підприємець платить працівнику за використання його праці). Використання праці в процесі виробництва – послуга, яку надає домогосподарство (та його член – найманий працівник) підприємцю. Ціною такої послуги є заробітна плата. Західна економічна наука використовує засади теорії граничної продуктивності, пояснюючи розміри заробітної плати, які нараховуються найманим працівникам (а в основі такого підходу – теорії трьох факторів виробництва (праця, земля, капітал).

В Україні ставки заробітної плати диференціюються залежно від професії, рівня кваліфікації, стажу, умов праці тощо. Отже, для системи оплати праці домогосподарств традиційною є диференціація заробітної плати. Мінімізувати негативні прояви такого явища може державне регулювання мінімальної заробітної плати. Одним з досягнень ХХ ст. у удосконаленні системи нараховування оплати праці стало законодавче визначення на державному рівні обсягу мінімальної заробітної плати. Такий стандарт доходів домогосподарств є надзвичайно важливим, оскільки відображає мінімальну вартість робочої сили на певний період розвитку суспільства. Мінімальна заробітна плата є тим мінімумом, що забезпечує задоволення основних фізіологічних та соціально-культурних потреб працюючої людини, виходячи з науково обґрунтованих стандартних наборів товарів і послуг.

Розмір мінімальної заробітної плати у кожній країні свій. Він залежить від історичних та культурних традицій; рівня соціального захисту населення та роботи профспілок по захисту інтересів працюючих робітників. У США, наприклад, мінімальна заробітна плата визначена на рівні 5 дол. США за годину. Такий рівень забезпечує відшкодування базових потреб людини, але витрати на повноцінний відпочинок, освіту, харчування поза домівкою тощо він не забезпечує. Державним бюджетом України передбачено, що на липень 2010 р. мінімальна заробітна плата на місяць становить 888 грн. З 1 жовтня 2010 р. її показник становитиме 907 грн., а з 1 грудня – 922 грн. З огляду на почасову оплату праці мінімальна заробітна плата з 1 липня 2010 р. становитиме 5 грн. 32 коп., з 1 жовтня – 5 грн. 43 коп., а з 1 грудня 2010 р. – 5 грн.52 коп. Звичайно, такий рівень оплати праці не може бути співставлено з міжнародними стандартами, але позитивним є те, що в Україні взагалі з'явився такий стандарт як погодинна оплата праці. Позитивним є і визначення співвідношення рівня мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму. З 1 жовтня 2010 р. прожитковий мінімум становитиме 861 грн., а з 1 грудня 2010 р. – 875 грн. Для осіб, що відносяться до основних соціальних та демографічних груп населення, визначені такі розміри прожиткового мінімуму на 2010 р.: для дітей до 6 років (з 1 липня – 771 грн.; з 1 жовтня – 787 грн.; з 1 грудня – 799 грн.); для дітей від 6 до 18 років (з 1 липня – 921 грн.; з 1 жовтня – 941 грн.; з 1 грудня – 957 грн.). Для працюючих членів домогосподарств визначені такі розміри прожиткового мінімуму на 2010 р.: з 1 липня – 888 грн.; з 1 жовтня – 907 грн.; з 1 грудня – 922 грн.; для осіб, що втратили працездатність: з 1 липня

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

– 709 грн.; з 1 жовтня – 723 грн.; з 1 грудня – 734 грн. Мінімальна пенсія в Україні на 1 липня 2010 р. становитиме 709 грн. До кінця року її рівень зросте з 1 жовтня – до 723 грн., а з 1 грудня – до 734 грн. [8].

Підвищення мінімальної заробітної плати та показників прожиткового мінімуму є важливим питанням та загальною тенденцією розвитку ринкової економіки в усьому світі. Водночас, це лише база формування оплати праці як складової доходів працюючого населення. Для оплати праці особливу роль відіграє необхідність врахування інфляційного впливу на її обсяг, що суттєво впливає на рівень доходів домогосподарств та на їх здатність до заощаджень (як потенційних інвестицій до національного виробництва).

У зв'язку з цим виникає проблема оцінки динаміки доходів домогосподарств в Україні з урахуванням номінальних та реальних показників. На різноспрямованість їх динаміки вплинула світова фінансова криза. Так, за 2009 р. порівняно з 2008 р., номінальні доходи населення України зросли на 6,2 % і склали 897,7 млрд. грн. Найвищий номінальний дохід у розрахунку на одну особу на рік за 2009 р. в Україні становив 14606,2 грн. (за 2008 р. – 13716,3 грн.). Водночас, якщо номінальні наявні доходи, які потенційно можуть бути використані населенням на придбання товарів та послуг офіційно збільшилися на 6,0 %, то реальні наявні доходи громадян (з урахуванням інфляційного, цінового фактора) фактично зменшилися на 8,5 %. Для порівняння – за 2008 р. реальні наявні доходи домогосподарств порівняно з 2007 р. зросли на 7,6 % [8]. Зменшення реальних доходів супроводжувалося деформацією структури їх використання. Понад 70 % всіх доходів домогосподарств за 2009 р. йшло на оплату споживання (їжа, одяг, оплата комунальних послуг тощо) [8]. Такий розподіл використання доходів обумовлює зменшення заощаджень (як потенційних інвестицій), що вкрай негативно позначається на розвитку національної економіки України у майбутньому.

Рівень заробітної плати та соціальних виплат (у їх реальному вимірі) під впливом інфляційних процесів також зменшилися. Так, в Україні номінальна середньомісячна заробітна плата штатного працівника у квітні 2010 р. становила 2107 грн., що на 0,1% менше ніж у попередньому місяці та на 16,5% більше ніж у квітні 2009 р. За січень – квітень 2010 р. середньомісячна заробітна плата середньостатистичного штатного працівника склала 2021 грн. і зросла на 17,0 % проти відповідного періоду попереднього року. Реальна заробітна плата у квітні 2010 р. порівняно з попереднім місяцем зросла на 0,2 %, порівняно з квітнем 2009 р. – на 6,6 %. За січень – квітень 2010 р., порівняно з відповідним періодом попереднього року, реальна заробітна плата зросла на 6,0 %. Така ситуація свідчить про нестабільність динаміки реальних доходів домогосподарств в Україні, що обумовлено кризою та інфляційними процесами. Ускладнює ситуацію у цій площині і зростання загальної суми заборгованості з виплати заробітної плати. Тільки упродовж квітня 2010 р. цей показник зменшився на 0,8 % і склав на 1 травня 2010 р. 1698,2 млн. грн. Порівняно з початком 2010 року заборгованість по заробітній платі в Україні зросла на 15,3 %. Поряд з цим, заборгованість із виплати заробітної плати працівникам економічно активних підприємств упродовж квітня 2010 р. зменшилась на 1,6 % і на 1 травня 2010 р. складала 1106,9 млн. грн. Порівняно з початком 2010 року сума боргу із виплати заробітної плати працівникам економічно активних підприємств зросла на 15,8 %. У структурі боргу із виплати заробітної плати працівникам економічно активних підприємств, як і раніше, найбільшими залишаються частки, що припадають на промисловість (48,8 %), будівництво (17,8 %), операції з нерухомістю (11,0 %), діяльність транспорту та зв'язку (10,5 %) [8]. Отже, структурні диспропорції по нарощуванню заборгованості по невиплаті заробітної плати в Україні віддзеркалюють характер структурної кризи, що охопила економіку України починаючи з кінця 2008 р. і яка триває і донині.

Одним з дієвих механізмів удосконалення політики доходів, апробованих світовою практикою господарювання розвинутих країн світу, є система договірної регулювання оплати праці через тарифні угоди. Загальною базою укладання тарифних угод є гарантований державою мінімум заробітної плати. Тарифна угода – це тристоронній договір, участь у якому беруть уряд, об'єднання підприємств та об'єднання працівників (профспілки). Тарифні угоди укладаються на трьох рівнях: національному, галузевому, базовому (підприємство). У тарифних угодах традиційно відображаються чинники, що впливають на рівень оплати праці, а саме: зростання вартості життя, темп зростання продуктивності праці в галузі, прибутковість підприємств. У розвинутих країнах світу (зокрема, в країнах ЄС), тарифні угоди про оплату праці враховують основні показники розвитку домогосподарств (збільшення вартості життя (що, як правило, передбачає щорічне збільшення рівня оплати праці від 3 % до 4,5 %); зростання суспільної продуктивності праці, скореговане на зміну цін (збільшення від 1,5 % до 2,5 %); приріст чистого прибутку фірми (збільшення в межах 4 %). Виходячи з цього, поточна заробітна плата визначається шляхом збільшення заробітної плати минулого (базового) року на сумарний приріст визначених відсотків. Така форма корекції оплати праці та, відповідно, доходів домогосподарств, є однією з форм прояву державно-приватного партнерства, співробітництва між «працею» та «капіталом». Водночас, в Україні, внаслідок слабкості профспілок та відсутності організованого профспілкового руху та гарантованого захисту інтересів працюючого населення, такої корекції річних показників оплати праці не відбувається. Замість практики регулювання оплати праці за допомогою тарифних угод, на приватних підприємствах в Україні знайшов розповсюдження договірний підхід до визначення рівня заробітної плати (для працівників приватного підприємства, фірми).

Особливо на формування та розподіл доходів в Україні вплинула світова фінансова криза. Найбільш наочно це позначилося на ринку праці. Навантаження незайнятого населення, яке перебувало на обліку державної служби зайнятості, на кінець 2009 становило 80 осіб на 10 вільних робочих місць (вакантних посад). За регіонами зазначений показник коливався від 6 осіб у м. Києві до 400 осіб у Черкаській області [8]. Закриття підприємств, зростання безробіття суттєво погіршили ситуацію з доходами населення. Тому надзвичайно важливою є оцінка антикризової політики доходів в Україні.

Криза в Україні зменшила доходи фондів соціального страхування. Так, доходна частина бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття за 2009 рік (з урахуванням залишку 2008 року становила 6150,2 млн. гривень, або на 11,9 % менше, ніж передбачалося у бюджеті Фонду). Відбулось зростання пенсійних витрат, на фінансування яких було спрямовано близько 18 % ВВП, що «вимивало» та «проїдало» кошти, які мали би піти на потреби інвестиційного спрямування. Так, першого дефіциту Пенсійного фонду призвело до недовиконання понад половини бюджетних програм у 2009 р. Дефіцит на кінець першого кварталу 2010 р. по Пенсійному фонду склав 29,8 млрд. грн. [9]. Оцінюючи антикризову політику в Україні (за період 2009 – 2010 рр.) щодо політики доходів, можна сказати, що більшість заходів мали компенсаційний характер, тобто, переважно, були спрямовані на «пом'якшення» для домогосподарств негативних наслідків впливу кризи (соціальні виплати, соціальні трансферти, фінансування пільг тощо), а не на підтримку створення надійної доходної бази (у вигляді захисту прав власності, стимулювання населення до отримання дивідендів та рентних платежів, фінансування на рівні національної економіки реальних інвестиційних проектів, що можуть створювати мультиплікативний ефект та, відповідно, збільшувати доходи населення).

Одним з таких проектів для України може стати дорожнє будівництво.

Унікальне геополітичне розташування України, наявний транзитний потенціал транспортних магістралей та шляхів перевезення вантажів, транзиту нафти та газу слід розглядати як потужний стратегічний ресурс економічного розвитку, дієвий потенціал відродження економіки України. Чотири транспортно-економічні райони України – Наддніпровський, Прикарпатський, Причорноморський, Приазовський та їх транспортний потенціал відіграє важливу інфраструктурну роль у розвитку міжрегіональних та міжнародних транспортних сполучень і перевезень; слугує матеріально-економічною базою як міжрегіональних так і міжнародних економічних зв'язків. Розвинута транспортна інфраструктура країни стає матеріальним підґрунтям для залучення інвестиційних ресурсів, гарантує успішну реалізацію завдань як внутрішньої так і зовнішньої економічної політики.

В Україні стан транспортної системи та транспортної інфраструктури країни не відповідає міжнародним стандартам розвитку. Транспортна інфраструктура України включає у себе шляхи сполучення, рухомий склад, вантажно-розвантажувальне господарство транспортних та інших підприємств, засоби управління і зв'язку, технічне обладнання. Характерною для України залишається технічна відсталість показників розвитку транспортної інфраструктури та дорожнього будівництва. Так, протяжність автомобільних доріг загального користування в Україні становить 169, 5 тис. км, у тому числі: державного значення – 21,1 тис. км, місцевого значення – 148,4 тис. км. Автомобільними дорогами загального користування здійснюється 72 % вантажних перевезень, але більшість з них не відповідають нормативним параметрам міжнародних стандартів. Незадовільною залишається якість дорожнього покриття. Внаслідок низької якості дорожньо-будівельних робіт обсяги руйнувань та деформацій дорожнього покриття за останні 5 років збільшилися з 19 % у 2005 році до 24

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

% у 2009 році, а у 2010 р. внаслідок складних погодних умов цей показник становить 48 % від загальної протяжності автомобільних доріг загального користування [9]. Незадовільним залишається стан сервісного обслуговування національного дорожнього комплексу. В країнах ЄС через кожні 20 - 50 км на автотрасах розташовані міні-центри відпочинку для водіїв, станції АТС та міні-готелі. Сприяння місцевої влади розвитку сервісних станцій, пунктів відпочинку на українських дорогах – це не тільки позитивний імідж країни, але і додаткові робочі місця, податкові надходження до місцевих бюджетів.

Особливого значення для України та регіонів набуває використання потенціалу міжнародних транспортних коридорів. Україна має найвищий у Європі транспортний транзитний рейтинг (3,11 бала з 4). З дев'яти європейських міжнародних транспортних коридорів чотири проходять територією України. Три з них (№ 3, 5, 9) – поєднують автомобільні шляхи та залізницю, а один (№ 7) проходить водним шляхом. Регіональні позиції України може укріпити будівництво транспортного коридору «Гданськ – Одеса», що розглядається як найкоротший варіант сухопутного сполучення Балтійського та Чорного морів; перспективною є реалізація проекту судноплавного каналу «Херсон – Рига», що має проходити через Дніпро. Для реалізації потенціалу міжнародних транспортних коридорів Україна має дотримуватись міжнародних стандартів функціонування транспортної інфраструктури. На території ЄС інтенсивність автомобільного потоку в «міжнародному транспортному коридорі» становить не менше від 20 тис. машин на добу, а мінімальна швидкість автотранспорту – 120 км/год.; для залізничного транспорту мінімальна швидкість руху не може бути нижчою від 120-140 км/год. В Україні ж на сьогодні налічується лише понад 280 км умовно-швидкісних доріг (для порівняння у Німеччині їх понад 12500 км). Не відповідають міжнародним стандартам і національні стандарти проходження кордонів та митних пунктів. Норми ЄС для транспортних коридорів включають вимоги перетинати державний кордон автобусами і легковими авто за 15, потягами - за 20, а вантажівками - за 60 хвилин. Жодна з цих умов в Україні не виконується.

Одним з пріоритетів державної економічної політики в Україні має стати залучення на потреби дорожнього будівництва в Україні заощаджень домогосподарств. Дієвим механізмом реалізації такого завдання є відродження довіри населення України до банківської системи; залучення до розбудови транспортної інфраструктури як цільових бюджетних коштів (у тому числі коштів місцевих бюджетів всіх рівнів), так і потенціалу державно-приватного партнерства (конcessій та ін.); створення відкритих акціонерних компаній, що могли б залучати на потреби дорожнього будівництва кошти приватних осіб (домогосподарств).

На сьогодні, в Україні заощадження населення (і ті, що перебувають на депозитах, і ті, що «сховані у панчохах» (тобто, перебувають у тіньовому обігу), оцінюються експертами на рівні 40 млрд. дол. США. Переважна більшість з них не працює на економіку. Перетворення заощаджень домогосподарств у потужний інвестиційний ресурс – першочергове завдання для держави та нагальна потреба часу. Без цього неможливо досягти стабільного економічного зростання, створити додаткові робочі міста та підвищити довіру населення до соціальної зорієнтованості ринкових реформ, що найближчим часом обов'язково мають бути здійснені в Україні.

Висновки

Державна політика доходів в Україні має переорієнтуватись з патерналістського спрямування (тобто з переважання питомої ваги заробітної плати та соціальних трансфертів, соціальних виплат та фінансування пільг населенню тощо) на стимулювання виникнення доходів, основою формування яких є власність, заощадження, інвестиції. Такий підхід стане міцною основою формування в країні прошарку середнього класу. Тобто, основою політики доходів в Україні має стати потужна матеріальна база у вигляді нарощування у домогосподарств об'єктів приватної власності (нерухомості, землі, майна тощо) та отримання на цій основі рентних платежів, прибутку; відродження довіри населення до національної банківської системи (для отримання відсотків на депозити) тощо. Зростання доходів та оптимізація їх структури сприятимуть зростанню заощаджень, що в умовах ринку розглядаються як потенційні інвестиції. Для України надзвичайно важливим є впровадження політики цільового спрямування таких потенційних інвестицій на потреби розвитку національної економіки. Особливого значення у зв'язку з цим набувають проекти дорожнього будівництва та відбудови транспортної інфраструктури (що створює потужний мультиплікативний ефект). Реалізація такого стратегічного завдання не тільки підвищить імідж України як надійного партнера у зовнішньоекономічній сфері; підніме її статус як країни, що має потужний транспортно-транзитний потенціал, але й сприятиме створенню нових робочих місць та зростанню доходів населення, підвищить добробут українських домогосподарств.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ

1. Barro R. J., Sala-i-Martin X. Economic growth. – 2nd ed. – Cambridge, MA; London: MIT Press, 2004. – 672 p.
2. Barro R. J., Sala-i-Martin X. Convergence // Journal of Political Economy. – 1992. – V. 100, № 2. – P. 223 – 251.
3. Durlauf S.N., Quah D. The new empirics of economic growth // Handbook of Macroeconomics. – Oxford: Elsevier, 1999. – V. 1 A. – P. 235 – 308.
4. Galor O. Convergence? Inferences from theoretical models // Economic Journal. – 1996. – V.106, № 437. – P. 1056 – 1069.
5. Bernard A.B., Durlauf S.N. Convergence in international output // Journal of Applied Econometrics. – 1995. – V.10, № 6. – P. 565 – 590.
6. Парнюк В. Пряме оподаткування витрат фізичних осіб на споживання // Економіка України. – 2009. – № 9. – С. 28 – 39.
7. Грیشнова О.А., Пасека А.С. Динаміка змін соціально-трудова відносин під впливом глобалізаційних тенденцій // Регіональна економіка. – 2010. – № 1. – С. 7 – 14.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/
9. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmy.gov.ua

РЕЗЮМЕ

У статті досліджена роль заощаджень домогосподарств як потенційного джерела інвестицій у розвиток національної економіки (у тому числі – на потреби фінансування транспортної галузі та транспортної інфраструктури в Україні). Виявлена роль держави у формуванні доходів домогосподарств; проаналізовані чинники, що активізують (чи гальмують) ці процеси на сучасному етапі ринкових реформ.

Ключові слова: інвестиції, домашні господарства, транспортна галузь України, етап ринкових реформ

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрена роль сбережений домашних хозяйств как потенциальный источник инвестиций в развитие национальной экономики (в том числе, на нужды финансирования транспортной отрасли и транспортной инфраструктуры в Украине). Выявлена роль государства в формировании доходов домашних хозяйств; проанализированы факторы, которые активизируют (или тормозят) эти процессы на современном этапе рыночных реформ.

Ключевые слова: инвестиции, домашние хозяйства, транспортная отрасль Украины, этап рыночных реформ

SUMMARY

The article explores the role of households' savings as a potential source of investments in the national economy (including financing of the transport industry and infrastructure in Ukraine). The role of the state in households' income formation is revealed; factors that activate (or hinder) these processes at the present stage of market reforms are analyzed.

Key words: investment, households, transport industry of Ukraine, the stage of market reforms